

Opkomst (en ondergang) van het vernieuwend onderwijs

Gaat je kind naar de openbare school om de hoek? Of de Montessorischool even verderop? So last century! Tegenwoordig kijken ouders verder dan hun neus lang is en kiezen ze misschien wel voor een school waar hun kind zijn eigen leerstof bepaalt of waar de iPad centraal staat. Nog steeds niet tevreden? Dan richt je gewoon zelf een school op! Of kies je voor thuisonderwijs...

Nederland heeft een heel bijzonder scholensysteem, wist je dat? In artikel 14 van onze Grondwet staat allereerst dat 'eenieder' recht heeft op onderwijs (lid 1). Dat is eerlijk gezegd niet heel opmerkelijk; recht op onderwijs staat in heel veel landen wel opgenomen in de grondwet. Het is namelijk een van de universele rechten van de mens. (Toch gaan volgens UNICEF wereldwijd 93 miljoen kinderen niet naar school. De Pakistaanse Malala Yousafzai heeft nog een hoop werk te verzetten...). Dat recht is een plicht (dat staat in de Leerplichtwet, waarover later meer) en dat het verplichte onderwijs kosteloos is (we vergeten hier even dat we belasting betalen) staat dan in lid 2. Eerst iets verplichten en dan laten dokken is ook zo wat natuurlijk. Maar dan komt lid 3: 'de vrijheid om met inachtneming van de democratische beginselen instellingen voor onderwijs op te richten en het recht van ouders om zich voor hun kinderen te verzekeren van het onderwijs en de opvoeding die overeenstemmen met hun godsdienstige, hun levensbeschouwelijke en hun opvoedkundige overtuiging, worden geëerbiedigd volgens de nationale wetten die de uitoefening ervan beheersen.' Anders gezegd: iedereen mag ervoor kiezen zijn kinderen naar een school te sturen – of er een op te richten – die past binnen zijn geloof, andere levensinstelling of pedagogische voorkeur. Dus leef je volgens islamitische tradities? Dan mag je je kind naar een islamitische school sturen. Voor veel geloven vind je wel een school in Nederland; ook protestantse, joodse, gereformeerde en hindoeïstische kinderen kunnen daarover meepraten. Daarnaast zijn er veel scholen die een specifieke onderwijskundige basis hebben. Die de pedagogische visie van een Maria Montessori, Helen Parkhurst of Peter Petersen centraal hebben staan. Deze 'vernieuwende' onderwijsvormen zijn inmiddels al best oud; de eerste Nederlandse Montessorischool was al in 1916 een feit, de eerste Daltonschool in 1928 en de eerste Jenaplanschool in 1955. En dan heb je nog de Vrijescholen, waarvan de eerste in Nederland in 1923 startte. Vrijescholen zijn gestoeld op de leer van antroposoof Rudolf Steiner.

Tekst: Renée Salomé

Ben je ongelovig en gespeend van enige visie of levensinstelling, of wil je je kind gewoon op de school om de hoek hebben? Er zijn ook talloze openbare scholen; scholen waar ieder kind welkom is en die niet gegrond zijn in een levensbeschouwelijke of specifieke pedagogische visie. Voor elk wat wils dus. Toch?

Overvolle klassen en ander leed

Nou, niet dus. Dat kun je tenminste afleiden uit de gestage stroom vernieuwende scholen die maar blijven komen. Zo werd in 2002 lederwijs opgericht, waar kinderen 'natuurlijk leren'; wanneer ze willen, met wie ze willen en waar ze willen. In 2007 startte de Leonardoschool, een school voor hoogbegaafde kinderen. En de opkomst van de Steve Jobsscholen dit jaar is je vast niet ontgaan; scholen waarin de iPad een belangrijke rol speelt. In het afgelopen jaar is hier veel om te doen geweest in de media.

Wat maakt dat ouders het bekende aanbod aan scholen, dat al best uitgebreid is, links laten liggen en liever kiezen voor een andere vorm van onderwijs? Dat heeft alles te maken met de onvrede over de bestaande leersystemen en/of de inhoud van het lesprogramma. Bijvoorbeeld omdat ouders zien dat hun kind ongelukkig is op zijn of haar huidige school, dat het leerklimaat niet prettig of niet optimaal is voor hun kind, of dat het niet aansluit bij hun levensbeschouwing.

Er valt natuurlijk ook heel wat af te dingen op het reguliere basisonderwijs. Het kleuteronderwijs bijvoorbeeld is veel mensen – ouders en leerkrachten – een doorn in het oog. Vier- en vijfjarige kinderen moeten van hogerhand enorm veel tijd en aandacht besteden aan traditionele leervakken als rekenen en schrijven. Niet alleen hebben ze hierdoor veel te weinig tijd om lekker te spelen – dé manier waarop kinderen leren – volgens veel kleuterjuffen zijn veel kleuters nog helemaal niet toe aan het leren van letters en sommen maken.

Het huidige kleuteronderwijs past dus niet bij de ontwikkelingsfase van kleuters, zeggen ze, en dat kan desastreuze gevolgen hebben als faalangst en stress. >

Steve JobsSchool

Visie? 'De Steve JobsSchool wil met een nadruk op de ontwikkeling van de individuele talenten van elke leerling, kinderen in staat stellen goed te functioneren in de wereld van morgen en zet daarvoor de (digitale) mogelijkheden van vandaag ten volle in.'

Pardon? Op de Steve JobsScholen, gestoeld op het manifest O4NT (Onderwijs voor een Nieuwe Tijd), krijgen leerlingen onderwijs waarin de iPad centraal staat.

Voor wie? De Steve Jobs van de toekomst
Waar? Op dit moment zijn er zeven scholen in Nederland die het O4NT-concept toepassen, in Almere, Amsterdam, Emmen, Heenvliet, Breda en Sneek
Meer info? o4nt.nl

Natuurlijk leren

Visie? 'Natuurlijk leren is leren vanuit de behoefte tot zelfontplooiing (intrinsieke motivatie). Natuurlijk leren zorgt ervoor dat ieder mens (kind) de leerweg vindt die het meest natuurlijk aansluit bij zijn/haar mogelijkheden en talenten. Intrinsieke motivatie is daarbij een voorwaarde. Daarnaast zorgt een krachtige leeromgeving voor optimale mogelijkheden tot zelfontplooiing.' Natuurlijk leren komt, net als lederwijs, voort uit de Amerikaanse Sudbury Valley School.

Pardon? Kinderen leren wanneer ze willen, met wie ze willen en waar ze willen.

Voor wie? Kinderen die erg ongemotiveerd zijn.
Waar? In heel Nederland vind je scholen die natuurlijk leren, democratisch leren of Sudbury voor (of achter) hun naam hebben staan. Onder meer in Renkum, Limmen, Scheveningen, Amsterdam, Beverwijk en Amersfoort.

Meer info? www.natuurlijkleren.net

Een ander voortdurend kritiekpunt: de overvolle klassen. Mede door de bezuinigingen als gevolg van de crisis worden klassen steeds groter, soms zitten er wel dertig leerlingen of meer in één klas. Onderzoek naar het effect van het aantal leerlingen in een klas wijst uit dat kinderen hun hele schoolloopbaan baat hebben bij kleinere klassen. Leerkrachten hebben dan immers meer individuele aandacht voor elk kind.

Andere veelgehoorde punten van kritiek zijn (de manier van) het toetsen van de leerlingen, het gebrek aan aandacht voor hun creativiteit, de natuur en/of cultuur en de inflexibele openingstijden van de school.

21st century skills

Zo bezien is het helemaal niet gek om op zoek te gaan naar alternatieven. Zoals 'natuurlijk leren'. Natuurlijk leren is een leertheorie, waarbij voorop staat dat kinderen (en volwassenen) leren 'vanuit de behoefte tot zelfontplooiing'. Oftewel: we willen maar wat graag leren. Deze 'intrinsieke motivatie' om te leren zetten kinderen in op school, wanneer zij althans de kans krijgen zelf hun leerstof en leertempo te kunnen bepalen. Een kind dat computers, de natuur of pottenbakken leuk vindt en er talent voor heeft zal zichzelf, met hulp uiteraard van de leerkrachten, er alles over kunnen leren. De leeromgeving moet de kinderen dus uitdagen te leren, de docenten faciliteren de kinderen daarbij. Niks klassikaal onderwijs, niks de nadruk op academische vakken en niks de hele dag binnenzitten! Gewoon leren wat je wil, wanneer je het wil en hoe je het wil. Het gaat er op een school voor natuurlijk leren dus heel anders aan toe dan op het reguliere onderwijs. Voorstanders zijn laaiend enthousiast en zeggen dat de kinderen zielsgelukkig zijn op een school voor natuurlijk onderwijs en dat ze alles leren wat ze nodig hebben. Tegenstanders menen juist dat de scholen die volgens dit systeem werken geen adequate voorbereiding geven op onze veeleisende maatschappij.

"Alle kinderen hebben een iPad waarmee ze altijd toegang hebben tot hun school."

Ben je het daarmee eens? Misschien past de gloednieuwe Steve JobsSchool wel bij jou. Die richt zich bij uitstek op de toekomst: 'het onderwijs is gericht op het verwerven van de vaardigheden van de 21e eeuw (21st century skills) zoals creativiteit, innovatief en kritisch denken, problemen oplossen, communicatie, samenwerking, aanpassingsvermogen, leiderschap, productiviteit en sociale en motorische vaardigheden', zo staat in het schoolmodel. Is dat nieuw en anders? Niet echt. Wél nieuw en anders is wat volgt: 'Leerlingen zullen daarbij gebruik maken van de meest recente hard- en software'. De school, in de volksmond de iPad-school genoemd, heeft 'naast een fysieke ook een virtuele component': de school is altijd en overal bereikbaar. Alle kinderen – ook de allerkleinsten – hebben een iPad waarmee ze altijd toegang hebben tot hun school. Leren is dus niet meer alleen gebonden aan het fysieke schoolgebouw. Dat trouwens langer open is dan die van reguliere scholen, namelijk van 7.30 tot 18.30 uur. Natuurlijk mag ook de Steve JobsSchool op ferme tegenstand rekenen. Hadden we nou juist niet ergens gehoord dat het niet goed is voor kinderen om oeverloos met die iPad bezig te zijn?

Struikelblokken

Alle enthousiasme ten spijt lukt het de nieuwe scholen vaak nauwelijks het hoofd boven water te houden. Hoe dat komt? Het grootste struikelblok voor veel van de nieuwe scholen is een gebrek aan geld. Zolang de scholen geen of weinig overheids subsidie krijgen, moeten de kosten voor deze onderwijsvormen worden opgehoest door de ouders (en wanneer ze wel geld krijgen gaat dat vaak ten koste van de vernieuwende opzet...). Het gaat dan al snel over honderden, zo niet duizenden euro's. De nieuwe schoolconcepten zijn sowieso al duur. Reken maar uit: een schoolgebouw dat dagelijks langer open is (en ook nog eens in de reguliere schoolvakanties), aangepaste lesmaterialen (inclusief iPads), docenten die alles over alles moeten weten, docenten die coach moeten zijn, talloze atelierruimtes, eindeloze excursies... Een ander struikelblok is de arbeidsintensiviteit van het vernieuwende onderwijs. Aan de kant van de school, maar zeker ook aan de kant van de ouders. Vooral bij de Steve JobsScholen, waar de ouderbetrokkenheid schriftelijk wordt vastgelegd. De lederwijsscholen, tien jaar geleden nog zo veelbelovend, zijn uiteindelijk ten onder gegaan aan het gebrek aan geld en de enorme arbeidsintensieve operatie die het vernieuwende onderwijs in al haar verschijningen uiteindelijk is.

Thuisonderwijs

Heb je geen ton over? Of überhaupt geen fiducia in welke school dan ook? Vooraf, omdat je meent dat jouw levensinstelling of geloofsovertuiging bij geen enkele school (in de buurt) terug te vinden is, of achteraf, omdat je kind doodongelukkig was op alle scholen waar hij of zij ooit stond ingeschreven? Dan is thuisonderwijs misschien de oplossing. Hoewel, er zitten nogal wat haken en ogen aan... Een Nederlands kind heeft niet alleen recht op onderwijs, nee, het is een plicht. Onze kinderen moeten volgens de Leerplichtwet vanaf hun 5e tot het einde van het schooljaar waarin ze 16 jaar worden naar school. De regels zijn streng, en de wet wordt streng gehandhaafd. Kind niet naar school? Hoge boete! Behalve... als je kind vrijgesteld is. En die vrijstelling wordt alleen afgegeven als je kind lichamelijk of fysiek niet tot schoolgaan in staat is, omdat je een trekkend bestaan leidt of omdat er geen passend onderwijs in een redelijke straal van je woning wordt aangeboden.

Maar stel dat het je lukt die vrijstelling te krijgen (enkele honderden kinderen in Nederland staan om uiteenlopende redenen niet op een school ingeschreven) en je kind blijft thuis. Wat dan? Wat ben je van plan je kind te leren, en hoeveel tijd stoppen jullie daarin? Welke leermiddelen wil je gebruiken, welke excursies doen? Haken en ogen...

De Nederlandse overheid is niet erg gelukkig met het groeiende aantal aanvragen om kinderen vrijstelling van school te geven, want die gaat er prat op dat schoolgaan goed is voor kinderen. Bovendien is thuisonderwijs nogal lastig te controleren. Daarom zijn de autoriteiten van plan de bepaling in de wet te schrappen die het mogelijk maakt je kinderen thuis te onderwijzen.

Tot het zover is kun je je eigen kroost thuis (en in de tuin, Frankrijk en de supermarkt) onderwijzen in alles dat jij belangrijk vindt. Het kost enorm veel tijd (vergeet je baan) en meestal ook best wat geld (leerboeken en excursies worden niet meer gesubsidieerd!), maar overvolle klassen en inflexibele openingstijden zijn definitief van de baan... <

Leonardoschool

Visie? 'Het onderwijs in Nederland is niet ingesteld op hoogbegaafde kinderen. Zij ontwikkelen daardoor niet hun volledige potentieel. Sterker nog, vaak raken deze kinderen gefrustreerd door het gebrek aan (h)erkenning en lopen ze vast in het reguliere schoolstelsel. Het Leonardo Onderwijs wil dat elk hoogbegaafd kind sociale en cognitieve competenties ontwikkelt op eigen niveau en in eigen tempo.'

Pardon? Veel hoogbegaafde kinderen stranden in het reguliere basisonderwijs. Ze raken er gefrustreerd en vertonen vaak gedragsproblemen. Op een Leonardoschool kunnen deze kinderen tot bloei komen.

Voor wie? Hoogbegaafde Kinderen
Waar? Op dit moment zijn er 32 scholen die Leonardo-onderwijs bieden (naast hun reguliere schoolaanbod), door heel Nederland.
Meer info? leonardo-onderwijs.nl